

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
1. Krew za krew	19
Zbrodnia w Glinciszkach i Podbrzeziu	19
Zbrodnia w Dubinkach i okolicy	36
Ekspedycja karna 2. Zgrupowania AK	68
2. Anatomia zbrodni	97
Pogranicze polsko-litewskie epoki konfliktu	97
Ofiary	149
Sprawcy	169
3. Rozdroża pamięci narodowych	195
W poszukiwaniu sprawiedliwości	195
Upamiętnienie ofiar	203
Armia Krajowa w oczach Litwinów	206
Major „Łupaszko” – „żołnierz wyklęty”	213
Zakończenie	222
Aneks	225
A. Dokumenty i doniesienia prasowe z 1944 r. dotyczące zbrodni w Glinciszkach i Dubinkach oraz obrazujące ich tło	
Nr 1. 1944 marzec 29 – Sprawozdanie okręgowego delegata rządu RP w Wilnie Zygmunta Fedorowicza „Albina” z sytuacji wytworzonej na Wileńszczyźnie i Nowogródzczyźnie na skutek rozwoju polskiej partyzantki	227
Nr 2. 1944 kwiecień 12 – Rozkaz nr 5 dowódcy Okręgu Wileńskiego AK ppłk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka” do oddziałów partyzanckich, zarządzający wzmocnienie dyscypliny wewnętrznej	229
Nr 3. 1944 maj 12, Wilno – <i>Przeciw bratobójczym walkom</i> , odezwa Konwentu Polskich Stronnictw Politycznych do społeczeństwa litewskiego, apelująca o powstrzymanie zbrodni popełnianych na Polakach i zapowiadająca retorsję ze strony oddziałów AK	231
Nr 4. 1944 maj 15 – Pismo dowódcy oddziałów partyzanckich Okręgu Wileńskiego AK ppłk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Habdanka” do dowódcy LVR	

gen. Povilasa Plechavičiusa, zapowiadające odwet AK, m.in. na terenie Litwy, w przypadku kontynuowania przez stronę litewską zbrodni na Polakach	233
Nr 5. 1944 maj 20 – <i>Wezwanie do Litwinów</i> , odezwa dowódcy oddziałów partyzanckich Okręgu Wileńskiego AK ppłk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka” do społeczeństwa litewskiego, żądająca zaprzestania antypolskiego kursu i współpracy z okupantem niemieckim oraz grożąca odwetem AK na Litwie	235
Nr 6. [1944 maj – przed 20 czerwca] – Lista imienna 3. kompanii 258. litewskiego rezerwowego batalionu policyjnego (Litewskich Oddziałów Obrony)	237
Nr 7. [1944 maj–czerwiec] – Fragmenty sprawozdania miesięcznego za maj 1944 r., sporządzonego przez Zygmunta Dziarmagę vel Stanisława Działyńskiego „Józefa”, zastępcę kierownika Wydziału Prasy i Informacji Okręgowej Delegatury Rządu w Wilnie, obrazujące aktualną sytuację na Wileńszczyźnie	241
Nr 8. 1944 czerwiec 24 – Teleks nr 5701 komendanta Policji Bezpieczeństwa i SD na Litwie SS-Sturmabführera Hansa Joachima Böhmego do dowódcy Policji Bezpieczeństwa w Ostland w sprawie zajęć w Głinciszkach	252
Nr 9. 1944 czerwiec 24 – Obwieszczenie dowódcy oddziałów partyzanckich Okręgu Wileńskiego AK ppłk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka” o zbrodni w Głinciszkach, podjętych przez AK działaniach odwetowych wobec oddziałów litewskich oraz zapowiadające ukaranie moralnych sprawców zbrodni na drodze sądowej	254
Nr 10. 1944 czerwiec 25 – <i>Jak prawy żołnierz polski</i> , artykuł, prawdopodobnie autorstwa ppor. Lecha Beynara „Nowiny”, zamieszczony w pierwszym numerze gazetki partyzanckiej „Pobudka”, wydanej przez Biuro Informacji i Propagandy przy Dowództwie Oddziałów AK Okręgu Wileńskiego, przypominający partyzantom o obowiązku rycerskiego postępowania wobec wroga i ludności cywilnej	255
Nr 11. 1944 [po 20 czerwca] – <i>Litwini</i> , ulotka sygnowana podpisem dowódcy 2. Zgrupowania AK mjr. Mieczysława Potockiego „Węgielnego”, informująca o podjęciu przez AK ekspedycji karnej w odwecie za zbrodnię w Głinciszkach ...	257
Nr 12. [1944 czerwiec 26, Głinciszki] – Lista imienna osób zamordowanych 20 czerwca 1944 r. w Głinciszkach i Podbrzeziu, zestawiona podczas ekshumacji w Głinciszkach przez Irenę Sławińską	258
Nr 13. 1944 czerwiec 26, Wilno – <i>Nowe bestialstwo Litwinów</i> , artykuł zamieszczony w polskim periodyku konspiracyjnym „Biuletyn BIP-u” (nr 16), informujący o zbrodni w Głinciszkach	260
Nr 14. 1944 czerwiec 16–26 – <i>Przed nami ciężkie egzaminy</i> , artykuł opublikowany w litewskiej gazecie konspiracyjnej „Karinės ir politinės žinios” (nr 19, z podpisem AM), m.in. relacjonujący wydarzenia w Głinciszkach z 20 czerwca 1944 r. oraz wzmiankujący o odwetowym ataku AK na Giedrojcie z 23 czerwca 1944 r.	261
Nr 15. 1944 czerwiec 29, Wilno – <i>Bestialska zbrodnia Litwinów w Głinciszkach</i> , artykuł opublikowany w polskiej gazecie konspiracyjnej „Jednością Silni” (nr 9), wzywający do ukarania sprawców zbrodni i podżegających do niej oraz do powojennej okupacji Litwy	265
Nr 16. 1944 czerwiec 30 – Doniesienia na temat potyczki w Głinciszkach, rozstrzeliwań litewskich mieszkańców gmin Janiszki i Giedrojcie przez AK oraz	

litewskiej ulotki wzywającej do przeciwpolskiej akcji, opublikowane w litewskim periodyku konspiracyjnym „Lietuvių fronto biuletenis” nr 25 (39)	267
Nr 17. 1944 lipiec 1, Wilno – <i>Mord w Glinciszkach</i> , artykuł opublikowany w polskim periodyku konspiracyjnym „Komunikat BIP-u” (nr 18), relacjonujący przebieg zbrodni w Glinciszkach oraz późniejsze ekshumacje i pogrzeby jej ofiar	269
Nr 18. [1944 po 26 czerwca] – Fragment raportu Departamentu Informacji i Prasy Delegatury Rządu RP na Kraj dotyczący zbrodni w Glinciszkach	272
Nr 19. [po 1944, Janiszki] – Lista imienna ofiar akcji odwetowych AK w parafii Janiszki w czerwcu 1944 r.	273

B. Dokumenty śledcze dotyczące zbrodni w Glinciszkach i Podbrzeziu

Nr 20. 1955 grudzień 7, Wilno – Protokół przesłuchania świadka Władysława Klukowskiego przez prokuratora wojskowego Nadbałtyckiego Okręgu Wojskowego podpułkownika wymiaru sprawiedliwości Czibisowa i śledczego wydziału śledczego KGB przy Radzie Ministrów LSRR starszego lejtnanta Kriszczukasa	274
Nr 21. 1991 grudzień 10, Gdańsk – Protokół przesłuchania świadka Bronisława Juniewicza przez mgr Annę Grygiel, sędziego Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku, delegowaną do OKBZpNP w Gdańsku	276
Nr 22. 1991 grudzień 11, Gdańsk – Protokół przesłuchania świadka Mariana Stefanowicza przez mgr Annę Grygiel, sędziego Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku, delegowaną do OKBZpNP w Gdańsku	278
Nr 23. 1995 luty 16, Koszalin – Protokół przesłuchania świadka Stanisława Sosnowskiego przez kpt. mgr. Janusza Koguta, prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Koszalinie, delegowanego do OKBZpNP w Koszalinie.....	280

C. Dokumenty śledcze dotyczące zbrodni w Dubinkach i okolicy

Nr 24. 1945 październik 17, Janiszki – Protokół przesłuchania Haliny Tomaszewskiej przez młodszego lejtnanta Czkindiserija, naczelnika oddziału śledczego święciańskiego UO NKWD LSRR.....	283
Nr 25. 1945 styczeń 24, Wilkomierz – Protokół przesłuchania Stasysa Gylisa przez Lenskisa, śledczego wilkomierskiego UO NKGB LSRR.....	285
Nr 26. 1949 październik 4, Święciany – Protokół przesłuchania oskarżonego Juozasa Pakalnisa przez lejtnanta Fiedotowskicha, starszego śledczego święciańskiego UO MGB LSRR	286
Nr 27. 1992 wrzesień 19 – Doniesienie Vladasa Trimonisa do Prokuratury Generalnej Republiki Litewskiej o zabójstwach dokonanych 23 czerwca 1944 r. przez polskich partyzantów na terenie gminy Malaty, w tym na członkach rodziny Trimonisów w Zajeziorcach	291

D. Relacje i wspomnienia dotyczące akcji odwetowej 5. Brygady AK

Nr 28. Wspomnienia Stasysa Lisauskasa dotyczące zabójstw w miasteczku Dubinki 23 czerwca 1944 r.	292
Nr 29. Wspomnienia Teresy Aldony Gilytė-Ramunienė dotyczące okoliczności śmierci członków rodziny Gylisów we wsi Dubinki 23 czerwca 1944 r.	294
Nr 30. Relacja Jonasa Žvinysa na temat zbrodni w Glinciszkach i Dubinkach ...	295

Nr 31. 2011 lipiec 2, Inturki – Relacja Aldony Viktorii Spranginienė na temat zabójstw dokonanych w Ołkunach 23 czerwca 1944 r.	298
Nr 32. Wspomnienia Genė Verikaitė-Liaugaudienė na temat ofiar akcji odwetowych AK w okolicach Janiszek w czerwcu 1944 r.	300
Nr 33. Wspomnienia dowódcy 1. kompanii 5. Brygady AK por. Wiktora Wiącka „Rakoczego” na temat zejść w Głinciszkach oraz akcji odwetowej 5. Brygady AK na Litwie (fragment)	302
Nr 34. Wspomnienia dowódcy 3. szwadronu 5. Brygady AK wchm. Antoniego Rymczy „Maksa” dotyczące akcji odwetowej na Litwie (fragmenty)	304
Nr 35. Wspomnienia Edwarda Pisarczyka „Wołodyjowskiego” z 3. szwadronu 5. Brygady AK na temat zejść w Głinciszkach oraz akcji odwetowej 5. Brygady AK na Litwie (fragment)	309

E. Relacje i wspomnienia dotyczące akcji odwetowej 2. Zgrupowania AK

Nr 36. Wspomnienia dowódcy 2. Zgrupowania AK mjr. dypl. Mieczysława Potockiego „Węgielnego” na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment).....	311
Nr 37. Wspomnienia Henryka Sipowicza-Bogowskiego „Farysa” z 4. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragmenty)	313
Nr 38. Wspomnienia st. strz. Czesława Sawicza „Horskiego” z 2. kompanii 4. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	319
Nr 39. Wspomnienia strz. Aleksandra Płanowa „Tomcia” z 4. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	320
Nr 40. Wspomnienia dowódcy 4. kompanii 23. Brygady AK ppor. Waldemara Żaby „Bociana” na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	321
Nr 41. Wspomnienia strz. Aleksandra Szemiela „Wiatra” z 4. kompanii 23. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	322
Nr 42. Wspomnienia Leona Cis-Bankiewicza „Saszy” z 2. kompanii 23. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	325
Nr 43. 1994 sierpień 6, Warszawa – Wspomnienia strz. Zbigniewa Cis-Bankiewicza „Cisa” z 2. kompanii 23. Brygady AK na temat akcji odwetowej na Litwie (fragment)	327

F. Dokumenty i publikacje obrazujące pamięć o zbrodniach

Nr 44. 1992 maj 20, Dubinki – Rezolucja uczestników wiecu, założycieli parku pamięci w Dubinkach, w sprawie upamiętnienia ofiar ludobójstwa dokonanego przez polską Armię Krajową, skierowana do Rady Najwyższej Republiki Litewskiej	328
Nr 45. 2006 marzec 26, Warszawa – Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w 55. rocznicę śmierci mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, dowódcy 5. Wileńskiej Brygady Armii Krajowej	329
Nr 46. 2007 listopad 12 – Doniesienie agencji informacyjnej Baltic News Service o pośmiertnym odznaczeniu mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” przez prezydenta Polski, opublikowane w litewskim dzienniku „Lietuvos Rytas”	331
Nr 47. 2010 marzec 22 – Informacja rzecznika prasowego Instytutu Pamięci Narodowej Andrzeja Arseniuka przypominająca o działaniach IPN upamiętniają-	

cych postać mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, opublikowana w związku z 100. rocznicą jego urodzin na łamach „Naszego Dziennika”	333
Summary	336
Wykaz skrótów	339
Bibliografia	341
Indeks osób	360
Indeks geograficzny	378